

Noemi – bezdetná babička

(Rút 1 – 4)

Príbeh Noemi je príbehom ťažko skúšanej ženy a matky, vdovy, ktorá prišla o svoje deti. Napriek tomu, a možno práve vďaka tomu, v jej živote vyniká nezlomná viera a na pozadí celého rozprávania v Knihe Rút je silno prítomná neochvejná nádej.

Úplnou výnimočnosťou Knihy Rút je, že je to jediná kniha Starého zákona, ba celej Biblie, ktorá je pomenovaná po žene, ba čo viac, po žene pochádzajúcej z pohanského národa. Miesto Rút je v príbehu jej svokry Noemi tak dôležité, že celý príbeh jej života, napísaný v posvätnom zvitku je napokon pomenovaný po tejto žene, ktorá je verná v každej situácii.

Úvod Knihy Rút nás priamo „hodí“ do víru bolesti:

V čase, keď úradovali sudcovia, nastal v krajine hlad. Istý človek sa vysťahoval z júdskeho Betlehema, aby ako cudzinec žil na Moabských rovinách so svojou manželkou a dvoma synmi. Muž sa volal Elimelech, jeho manželka Noemi a jeho dvaja synovia Machlon a Kiljon. Boli to Efratejci z júdskeho Betlehema, ktorí sa presťahovali na Moabské roviny, aby sa tam osadili. Ale Noemin manžel Elimelech zomrel, a tak zostala sama so svojimi synmi. Oni sa oženili s Moabkami. Jedna nevesta sa volala Orfa a druhá Rút. Tak tam bývali asi desať rokov. Ale aj títo dvaja, Machlon a Kiljon, jej umreli, takže po smrti svojich dvoch synov a po smrti manžela zostala táto žena sama (v cudzej krajine). (1,1-5)

Uvedené mená sú veľmi pravdepodobne fiktívne a vybraté pre svoj význam: Malchon – mdloba; Kiljon – vysilenie; Orfa – tá, ktorá sa otočí chrbtom; Rút – priateľka; Noemi – moja neha, moja rozkoš – asi tak, ako sa matka prihovára dieťaťu; Elimelech – môj Boh je kráľ.

Noemi zažíva všetky predstaviteľné pohromy. Najprv s rodinou odchádza do cudziny – povedané dnešným jazykom: emigruje. A to priamo do krajiny, ktorá mala s Izraelom nie práve priateľské vzťahy. Napokon, Moabčania mali zákaz zúčastňovať sa na kulte YHWH. Dá sa teda predpokladať, že v Moabsku sa k Elimelechovi a jeho manželke Noemi obyvatelia krajiny nesprávali najmilšie.

Ďalšia bolesť prichádza so stratou manžela a Noemi ostáva ako vdova v cudzine. O to väčšia je potom jej bolesť, keď prichádza o oboch synov.

Keď sa potom dopytuje, že „Pán milostivo navštívil svoj ľud a dal mu chlieb“ (1,6), vracia sa do svojho mesta Betlehema. V Moabsku ju zjavne nič nedrží, nič okrem bolesti ju s touto cudzinou nespája. Dokonca aj svoje nevesty povzbudzuje, aby sa vrátili k svojim rodinám a pokúsili sa začať nový život. Ofra aj Rút sa zariadia tak, ako to napovedajú ich mená – Ofra sa vráti k svojej rodine a Rút ostane pri Noemi.

Noemi sa do Betlehema vracia zdrvená, ona sama hovorí: „Nehovorte mi už Noemi, ale volajte ma Mara, lebo veľkú trpkosť mi dal skúsiť Všemohúci! Odišla som plná a Pán ma privádza späť prázdnu. Prečo mi teda hovoríte Noemi, keď Pán takto svedčí proti mne a Všemohúci priviedol na mňa utrpenie.“ (1,20-21)

Tak sa vrátila Noemi a jej moabská nevesta Rút, ktorá prišla spolu s ňou z Moabskej roviny. Do Betlehema došli na začiatku žatvy jačmeňa. (1,22)

Ak sme hovorili o význame mien, „Mara“ znamená horká, poopravené gramaticky na „mari“ dostaneme význam: moja horkosť. Chvilku budeme toto pranie ubolenej ženy rešpektovať a budeme ju volať tak, ako si praje: Mara. Totiž, silno to vypovedá o tom, ako ona sama vníma svoj život. Je vyprázdnená od radosti a nádeje, jej život sa naplnil horkosťou bolesti. Tej bolesti, ktorú zakúsila v Moabsku a ktorej akoby sa chcela zbaviť vo svojom rodnom kraji. Možno aj preto odišla z miesta, kde zakúsila bolesť cudzinca – emigranta, trpkosť vdovstva a prázdnotu, ktorú môže zakúsiť len matka, ktorá pochováva svoje deti.

Rút je akoby jej opakom – napriek tomu, že je už tiež vdovou a teraz je ona v tej pozícii, v ktorej bola Mara v Moabsku – je cudzinkou v nepriateľskom národe. Napriek tomu nezaháľa, stará sa o svoju svokru, hľadá si prácu a aj ju nachádza.

Bóz, ktorý je vzdialeným príbuzným jej svokra jej veľkoryso umožní uživiť seba i svokru. Bóz si všima usilovnosť, s akou Rúť pristupuje k práci a vytvára jej podmienky na to, aby sa táto jej vlastnosť naplno prejavila:

Bóz sa prihovoral Rúť: „Dcéra moja, počúvaj ma! Nechod' zbierať klásky na iné pole, ani neprechádzaj stadiaľto, ale drž sa mojich služobníč! Oči (maj upreté) na pole, na ktorom žnú, a zbieraj za nimi! Svojim sluhom som rozkázal, aby ti nik nekrivdil. Ak začítiš smäd, zájdi k nádobám a napi sa z toho, čo načerpali sluhovia!“ Ona pred ním padla na tvár, poklonila sa po zem a povedala mu: „Ako to, že som našla priazeň v твоjich očiach a že sa staráš o mňa, hoci som cudzinka?“ Bóz jej odpovedal: „Hlásili mi všetko, čo si urobila pre svoju svokru po smrti svojho manžela: ako si opustila svojho otca, svoju matku a svoju vlasť, kde si sa narodila, a prišla si medzi ľud, ktorý si predtým nepoznala. Pán nech ti odplatí za tvoj skutok! Nech sa ti dostane plnej odmeny od Pána, Izraelovho Boha, ku ktorému si pristúpila, aby si sa uchýlila pod ochranu jeho krídel!“ Ona mu odpovedala: „Pane, našla som priazeň v твоjich očiach, lebo si potešil svoju služobnicu a hovoril si k jej srdcu, hoci nie som ani tvojou služobnicou.“ A keď prišiel čas jedla, Bóz jej povedal: „Pod' sem a jedz z chleba a omoč si krajec v octe!“ Sadla si teda vedľa žencov a on jej nadelil praženého zrna, takže sa najedla do sýtosti a ešte jej aj zvýšilo. Keď vstala zbierať klásky, Bóz rozkázal svojim sluhom: „Nech si zbiera klásky aj medzi snopmi a vy na ňu nebud'zte za to mrzúti! Ba (náročky) vypúšťajte (klasy) zo svojich hrstí a nechajte pre ňu, aby nazbierala, a nehrešte ju za to!“ (2,8-16)

Do konca žatvy sa veci posunú tak ďaleko, že Mara akoby precitne z beznádeje a keď sa dokáže povzniesť nad bolesť, ktorú v sebe nosí, začne aj ona premýšľať, či sa azda aj ona nemá postarať o svoju nevestu tak, ako sa ona starala o ňu. Vďaka celkom obyčajnej starostlivosti a troške ľudskosti sa ubolené srdce Mary dostáva do stavu, v ktorom začína klíčiť nová nádej. Vďaka tomu sa zasa vrátíme k jej pôvodnému menu – Noemi:

(Istého dňa) jej [Rúť] povedala svokra Noemi: „Dcéra moja, nemám ti pohl'adať spokojný príbytok, aby ti bolo dobre? Tak teda: Naš príbuzný Bóz, s ktorého služobnicami si bola (pri žatve), túto noc veje jačmeň na humne. Umy sa, pomaž sa, obleč si (krajšie) rúcho a chod' dolu na humno! Ale nech ťa nezbadá ten muž, dokiaľ neprestane jesť a piť! A keď sa potom odoberie na odpočinok, všimni si miesto, kde si ľahne. Potom pôjdeš, odhrnieš mu z nôh prikrývku a ľahneš si. On ti potom povie, čo máš robiť.“ (3,1-4)

Rút sa javí nielen ako pracovitá a usilovná, ale aj ako pokorná a poslušná. Necháva sa viesť, prijíma radu od svojej svokry – nezdá sa, že by to bolo len preto, že je cudzinka a nikoho iného nemá – a naozaj vykoná všetko, čo jej Noemi odporúča.

Udalosti potom nadobudnú rýchly spád a Písmo zachytáva udalosti zhruba jedného roka len v pár veršoch:

Nato povedal Bóz starším (mesta) a všetkému ľudu: „Dnes ste mi svedkami, že som z Noemíných rúk kúpil všetko, čo patrilo Elimelechovi, aj všetko, čo patrilo Kiljonovi a Machlonovi. Ale aj Machlonovu manželku, Moabku Rúť, som získal za ženu, aby som zomrelému splodil potomka pre jeho dedičstvo, aby nebolo meno zosnulého vymazané spomedzi jeho bratov a z brán jeho (rodného) mesta. Vy ste toho dnes svedkami.“ A všetok ľud, ktorý bol v bráne, aj starší (mesta) odpovedali: „Sme toho svedkami. Nech Pán urobí aj s touto ženou, ktorá vstúpi do tvojho domu, ako (urobil) s Ráchel a Liou, lebo ony dve zbudovali dom Izraelov. Nech si počína čnostne v Efrate, aby ti urobila meno v Betleheme. Tvoj dom nech je ako dom Fáresov, ktorého porodila Tamar Júdovi, zásluhou potomstva, ktoré ti dá Pán z tejto ženy.“ Bóz si ju teda vzal a stala sa mu manželkou. Keď s ňou obcoval, Pán bol k nej dobrotivý, takže

počala a porodila syna. Tu hovorili ženy k Noemi: „Nech je zvelebený Pán, ktorý ti dnes neodoprel ochrancu. Nech sa jeho meno (pochvalne) uvádza v Izraeli! Nech ti je potešením duše a živiteľom v dňoch staroby. Porodila ti ho tvoja nevesta, ktorá ťa miluje. Ona ti je oveľa lepšia ako sedem synov.“ Noemi vzala chlapca, vložila si ho do lona a bola mu pestúnkou. Susedky mu dali meno a hovorili si: „Vnuk sa narodil Noemi.“ A nazvali ho Obedom. (4,9-17)

V týchto veršoch nachádzame akoby kľúč k celému príbehu: obetavosť Bóza a Rúť. Obetavosť Rúť sme už videli. Bóz tým, že bol ochotný vziať si za manželku Rúť, preukázal levirátnym manželstvom služby svojmu príbuznému, pre ktorého zachránil meno a dedičstvo.

Celá Kniha Rúť končí rodokmeňom od Fáresa po Dávida. Fáres bol Júdovým synom a Dávid Obedovým vnukom. Ak listujeme Písmo až po začiatok Evanjelia podľa Matúša, narazíme na rodokmeň, v ktorom sú tie isté postavy. Fáres, Bóz, Rúť, Obed i Dávid.

Ostaňme však pri Noemi. Jej život je svedectvom nádeje, ktorá sa naplňa celkom inak, ako si Noemi predstavovala – cez bolesť. To všetko, čím prešla v živote je aj pre nás povzbudením, že Boh nás neopúšťa. Ak si všimneme prvé a posledné meno, ktoré sa spomenie v Knihe Rúť, dostávame sa k dvojici Elimelech – Dávid.

Meno prvého – ako sme vraveli – znamená „Môj Boh je kráľ“. Kým meno toho posledného – Dávida – sa stane v histórii Izraela tak mocným, že označenie „Syn Dávidov“ bude iným pomenovaním pre Mesiáša. V tomto zmysle je naozaj „môj Boh (s nami) Kráľom“. Tým, ktorý sa ako pravý Boh stal pravým človekom, aby vykúpil človeka vlastnou smrťou na kríži a svojím zmŕtvychvstaním nám otvoril bránu večného kráľovstva.

Kráľovstva, ktoré je otvorené pre každého – aj pre pohanov. To, že Elimelech s Noemi odišli bývať ako cudzinci do nepriateľskej krajiny, že sa tam ich synovia oženili s Moabkami a napokon to, že sa Moabka Rúť stala prababkou kráľa Dávida je naplnením nádeje, ktorá presahuje jeden ľudský život. Nádej, ktorú videla Noemi naplnenú vo svojom živote, je vytúženou nádejou celého ľudstva.

Je to naplnenie nádeje, v ktorej Boh prijíma každého človeka. Naplnením nádeje, že pre Boha nikto z nás nie je cudzinec. Naplnením nádeje, že Boží Syn zvíťazil nad hriechom a smrťou a otvoril nám brány neba.

Nech nás táto nádej nanovo prenikne aj pri slávení veľkonočných tajomstiev.